

AUTOR BESTSELLERA JEMNÉ UMENIE MAŤ VEČI V P**I

MARK MANSON

VŠE

TKO

NEW
YORK
TIMES
BEST
SELLER

JE V P**I

KNIHA O TOM,
ŽE NAPRIEK
VŠETKÉMU
MÁME NÁDEJ

MARK MANSON

VŠETKO

JE V PI**

**KNIHA O TOM,
ŽE NAPRIEK
VŠETKÉMU
MÁME NÁDEJ**

EVERYTHING IS FUCKED

Copyright © 2019 by Mark Manson

All rights reserved.

Slovak edition © 2019 by Eastone Group, a. s.

Z anglického originálu *Mark Manson – Everything Is Fucked* vydaného vydavateľstvom HarperCollins Publishers preložila Miroslava Bajaníková. V roku 2019 vydalo vydavateľstvo Eastone Books, Bratislava.

www.eastonebooks.com

Translation © 2019 Mgr. Miroslava Bajaníková

Jazyková korektúra: Mgr. Ivana Fábryová

Redakčné úpravy: Mgr. Alica Činčárová

Layout: Studio Eastone

Tlač: Kasico, a. s.

Všetky práva vyhradené.

Okrem použitia ukážok na účely recenzie a kritiky žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmikoľvek prostriedkami bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8109-382-1

Samozrejme, že pre Fernandu.

OBSAH

PRVÁ ČASŤ: NÁDEJ

PRVÁ KAPITOLA:	Nepohodlná pravda.....	3
DRUHÁ KAPITOLA:	Sebakontrola je čistá ilúzia.....	19
TRETIA KAPITOLA:	Newtonove emocionálne zákony.....	44
ŠTVRTÁ KAPITOLA:	Ako zmeniť všetky svoje sny na skutočnosť.....	68
PIATA KAPITOLA:	Nádej je v p**i.....	100

DRUHÁ ČASŤ: VŠETKO JE V PI**

ŠIESTA KAPITOLA:	Zásada ľudskosti.....	123
SIEDMA KAPITOLA:	Bolesť ako univerzálna konštanta.....	146
ÔSMA KAPITOLA:	Ekonomika pocitov.....	173
DEVIATA KAPITOLA:	Posledné (konečné?) náboženstvo.....	194
	<i>Poďakovanie</i>	211
	<i>Poznámky</i>	213
	<i>O autorovi</i>	247

Prvá časť

NÁDEJ

PRVÁ KAPITOLA

Nepohodlná pravda

Na nevelkom pozemku usadenom v jednotvárne pôsobiacej stredoeurópskej krajine, v priestoroch skladov bývalých kasární, sa spustí mašineria geograficky skoncentrovaného zla, ktorého sila a hrôzostrašnosť nebudú mať obdobu v celej histórii ľudstva. V rozpätí štyroch rokov na tomto mieste systematicky vyčlenia, zotročia, umučia a zavraždia viac ako 1,3 milióna ľudí a to všetko na území iba o čosi väčšom ako newyorský Central Park. A nikto neurobí nič, aby tomu zabránil.

Okrem jedného muža.

Pokojne by to mohol byť príbeh z rozprávkovej knihy alebo komiksu: hrdina neohrozene vstupuje do útroh horúcich pekiel pripravený na súboj s mocnosťami zla toho najvyššieho rangu. Jeho šance sú nulové. Dôvody konania tragicky komické. A predsa, hrdina nášho príbehu ani na okamih neváha, ani jediný krát necukne. Bojuje so vztýčenou hlavou a zabíja draka, rozdrví diabolských votrelcov, zachráni planétu a možno dokonca aj život princeznej, prípadne dvoch.

A tak, aspoň na krátky okamih, ešte existuje nádej.

Toto však nie je príbeh o nádeji. Toto je príbeh o tom, ako sa všetko totálne a bezo zvyšku skurvilo. Skurvilo v takej gigantickej miere a do takej hĺbky, že si to dnes, keď si užívame bezplatnú wi-fi a balíme sa do plyšovej deky s rukávmi, ani vy a ani ja nevieme vôbec predstaviť.

Witold Pilecki sa stal vojnovým hrdinom ešte skôr, ako sa rozhodol dobrovoľne prekročiť brány Osvienčimu. Ako mladý dôstojník sa vyznamenal v poľsko-sovietskej vojne v roku 1918. Nakopal komunistov do zadku dávno pred tým, ako väčšina ľudí došlo, čo sú tí komančovia vlastne za hajzlov. Po vojne sa Pilecki presťahoval na vidiek, oženil sa s učiteľkou a narodili sa im dve deti. Rád jazdil na koni, nosil fajnové klobúky a fajčil cigary. Život bol nekomplikovaný a príjemný.

Potom sa udiala celá tá záležitosť s Hitlerom a skôr ako si Poliaci stihli natiahnuť ľavú aj pravú vojenskú bagandžu, náckovia sa už v rámci bleskovej vojny rozťahovali na polovici ich územia. Za niečo vyše mesiaca Poľsko prestalo existovať. A bol to teda pekne neférový zápas – zatiaľ čo nacisti zaútočili zo západu, z východu sa už tlačili Sovieti. Bolo to, ako byť stlačený medzi dvoma kameňmi – pričom ten prvý predstavoval masového vraha s megalomanskými chůtkami a túžbou dobyť svet a ten druhý znamenal besnú genocídu. Dodnes vlastne nevieme s istotou povedať, ktorý bol ktorý.

Na začiatku konfliktu Sovietska armáda vyčíňala dokonca s väčšou krutosťou ako nacisti. Boli nakoniec na podobné špinavosti z minulosti zvyknutí – robili to pod heslom „zvrhnime vládu a zotročme obyvateľstvo v záujme chorej ideológie“. Nacisti boli v tom čase, takpovediac, imperialistickí panici (čo nie je pri pohľade na fotky Hitlerových fúzikov až taká uletená predstava). Odhaduje sa, že počas prvých mesiacov vojny Sovieti poslali na východ niečo vyše milióna poľských občanov. Na chvíľu sa nad tým zamyslite. Stačilo pár mesiacov a milión ľudí je preč. Niektorí sa zastavili až v sibírskych gulagoch, iných objavili o celé desaťročia neskôr v masových hrobch. Mnohí zmizli bez jedinej stopy.

Pilecki bojoval v oboch týchto konfliktoch – s Nemcami aj so Sovietmi. Po krutej porážke sa spolu s ďalšími poľskými dôstojníkmi rozhodli založiť ilegálnu skupinu odporu vo Varšave. Nazvali ju Tajná poľská armáda.

Na jar roku 1940 sa členom Tajnej poľskej armády doniesli informácie o tom, že Nemci budujú obrovský väzenský komplex pri malom provinčnom meste v južnej časti krajiny. Nazvali ho Auschwitz*. V lete

* Nemecký názov pre Osvienčim.

1940 už na západe Poľska mizli tisíce vojenských dôstojníkov a vedúcich osobností verejného života. Medzi povstalcami sa rozšírili obavy, že jatky, čo Sovieti rozpútali na východe krajiny, teraz servírujú Nemci v jej západnej časti. Pilecki a jeho muži nadobudli podozrenie, že Auschwitz, väzenie s rozlohou menšieho mesta, má s týmito zmiznutiami niečo spoločné a že vo svojom vnútri pravdepodobne ukrýva tisíce bývalých poľských vojakov.

Pilecki sa rozhodol, že sa musí do Auschwitzu za každú cenu dostať. Na začiatku šlo o záchrannú misiu – nechá sa zatknúť a hneď ako sa ocitne za bránami väzenia, zorganizuje s tamojšími vojakmi vzburu a spoločne utečú z tábora.

Bola to úloha pre samovraha. To si už rovno od svojho veliteľa mohol vypýtať vedro bielidla a vypiť ho na dúšok. Jeho nadriadení si mysleli, že sa zbláznil, a snažili sa ho od toho šíaleného nápadu odhovoriť.

No ako plynul čas, situácia sa ďalej zhoršovala – hlásili stále nové záhadné zmiznutia príslušníkov poľskej elity a spojeneckým tajným službám sa o Auschwitzu nepodarilo do toho času zistiť vôbec nič. Spojenci nemali tušenie, čo sa tam odohráva, a neexistovala veľká šanca, že sa to v dohľadnej dobe zmení. A tak Pileckého veliteľa napokon ustúpili. Raz večer sa pri rutinnej kontrole v uliciach Varšavy nechal Pilecki zatknúť príslušníkmi SS za porušenie zákazu nočného vychádzania. Čoskoro bol už na ceste do Auschwitzu a stal sa tak pravdepodobne jediným človekom, ktorý dobrovoľne vstúpil do nacistického koncentračného tábora.

Po príchode sa, bohužiaľ, presvedčil o tom, že tamojšia realita je ešte oveľa brutálnejšia ako jeho najhoršie obavy. Väzňov pri každodenných nástupoch bežne strieľali iba za to, že sa dosť nešponovali, keď mali stáť v pozore, alebo sa v nesprávnej chvíli zahľadeli nesprávnym smerom. Manuálna práca v tábore bola otrocky namáhavá a nekonečná. Mnohí ten nápor nevydržali, pričom väzni veľakrát vykonávali celkom nezmyselné alebo účelovo vytvorené činnosti. Len počas prvého mesiaca Pileckého pobytu v tábore celá tretina mužov z jeho baraku zomrela buď na následky vyčerpania, zápalu pľúc, alebo ich jednoducho zastrelili. No navzdory tomu všetkému sa Pileckému, nášmu zasranému komiksovému superhrdinovi, podarilo nejakým zázrakom pripraviť špionážnu operáciu.

Ach, Pilecki, Pilecki, ty poloboh, ty šampión, ty, ktorý dokážeš preletieť ponad priepasť, ako sa ti len podarilo vytvoriť výzvednú sieť pomocou odkazov zastrčených v košoch určených do pracovne? Ako si dokázal skonštruovať svoj vlastný tranzistor a vďaka nemu koordinovať svoj plán na napadnutie tábora s členmi Tajnej poľskej armády vo Varšave? Ako je vôbec možné, že si pre vážňov prepašoval jedlo, lieky a oblečenie, a tým zachránil obrovský počet životov a dodal nádej aj do toho najčernejšieho kúta ľudského srdca? Čím si ťa tento svet vôbec zaslúžil?

Za dva roky sa Pileckému v Auschwitzu podarilo vybudovať dobre fungujúcu bunku odporu. V rámci nej existovalo riadne velenie s príslušnými hodnosťami a dôstojníckymi pozíciami, logistická sieť a komunikačné siete spájajúce tábor s vonkajším svetom. Nič z toho sa príslušníkom SS hliadkujúcim v tábore nepodarilo odhaliť celé dva roky. Pileckého konečným zámerom bolo vyvolať vo väzení celotáborovú vzburu. Spoliehal sa na to, že s pomocou ľudí zvonka sa im môže podať dostať sa za ostnaté ploty väzenia, vyhnúť sa guľkám poddimenzovaných hliadok SS a zaistiť slobodu desiatkam tisícov mimoriadne dobre vycvičených poľských povstalcov. Svoje plány a správy z diania v tábore posielal do Varšavy. A potom celé mesiace čakal. A celé tie mesiace sa mu darilo prežiť.

Napokon však dorazili Židia. Najskôr ich zväžali v autobusoch. Neskôr natlačených vo vagónoch nákladných vlakov. Netrvalo dlho a boli ich desiatky tisíc, neutíchajúci príliv ľudí plávajúcich v oceáne smrti a zúfalstva. Zbavení všetkého rodinného majetku a ľudskej dôstojnosti sa stavali do radov čakajúcich pred čerstvo zrekonštruovanými „očistnými“ barakmi, kde im pustili plyn a ich telá následne spálili v peciach.

Pileckého správy vysielané vonkajšiemu svetu boli zúfalo naliehavé. Každý deň tu zabijú desaťtisíce ľudí. Väčšinou Židov. Počet obetí sa pravdepodobne pohybuje v miliónoch. Žiadal Tajnú poľskú armádu o okamžité oslobodenie tábora. Dokonca im poslal výzvu, že ak tábor nevedia oslobodiť, aby ho radšej zbombardovali. Pre lásku božiu, zničte aspoň tie plynové komory. Aspoň tie!

Členovia Tajnej poľskej armády jeho odkazy čítali, no boli presvedčení, že Pilecki preháňa. Ani v tých najbujarejších predstavách si nedokázali vybaviť nič také príšerne zvrátené. Nič.

Pilecki sa stal prvým človekom, ktorý svet upozornil na holokaust. Podrobnosti jeho správ kolovali medzi rôznymi skupinami odporu v rámci Poľska, neskôr sa dostali aj k exilovej poľskej vláde v Londýne a napokon aj do uší Eisenhowera a Churchilla.

No aj oni ich považovali za nadnesené a nereálne.

V roku 1943 Pileckému došlo, že jeho plány na vzburu a útek z tábora sa nikdy neuskutočnia – Tajná poľská armáda im nepríde na pomoc. A neprídu ani Američania či Briti. Najpravdepodobnejší scenár bol, že prídu Sovieti, no a to by bolo ako z dažďa pod odkvap. Pilecki vedel, že zostávať v tábore je príliš veľké riziko. Bol najvyšší čas na útek.

Ako inak, bolo to vlastne úplne jednoduché. Najskôr nafingoval chorobu, aby ho prijali na ošetrovanie v táborovej nemocnici. Pri prepúšťaní oklamal lekárov, že ho čakajú na nočnú zmenu v pekárni na kraji tábora neďaleko rieky. Keď ho z nemocnice pustili, zašiel do pekárne, kde „pracoval“ do druhej po polnoci, kedy sa dopiekol posledný bochník chleba. No a potom už stačilo len pretrhnúť telefónne drôty, potichu vykĺznuť zadnými dverami, prezliecť sa do ukradnutých civilných šiat bez toho, aby vzbudil pozornosť hliadky SS, bežať k rieke vzdalenej asi kilometer uhýbajúc sa spíške guliek a potom si to namieriť naspäť do civilizácie s láskavou pomocou hviezdnej oblohy.

Dnes sa nám zdá, že sa svet v mnohých ohľadoch skurvil. Nie v kategórii skurvený ako nacistický holokaust (to ani zďaleka nie), no aj tak pomerne kvalitne skurvený.

Príbehy, ako je ten Pileckého, nás však inšpirujú. Dodávajú nám nádej. Vďaka nim si povieme: „No do riti, vtedy to bolo ešte o *celý* level horšie a *tamten* chlapík to všetko prekonal. Čo som urobil v poslednej dobe *ja?!*“ No a práve to je otázka, ktorú by sme si v súčasnej ére gaučového povaláčstva, nenávisťných tweetov a porna márnomyseľnej urážlivosti mali klásť. Keď sa na veci pozrieme s trochou nadhľadu, zistíme, že

zatiaľ čo hrdinovia ako Pilecki zachraňujú svet, nás privádzajú do vývrtky komáre a nadávame na nevykonnú klimatizáciu.

Pileckého príbeh je asi ten najväčší prejav hrdinstva, o akom som v živote počul. Pretože hrdinstvo, to nie je len odvaha, pevné nervy a inteligentné manévry. To všetko sa vyskytuje pomerne bežne a veľakrát sa využíva celkom nehrdinským spôsobom. Nie, byť hrdinom znamená vykresiť nádej v zdanlivo beznádejnej situácii. Zapáliť zápalku, ktorá osvieti pustinu. Ukázať, že existuje šanca na lepší svet – nie lepší svet, aký sme *chceli mať*, ale svet, o akom sme ani nevedeli, že ho *mať môžeme*. Z podmienok, kde sa všetko zdá nenávratne skurvené, nejakým spôsobom vykresiť niečo krásne.

Odvaha je bežná. Schopnosť odolávať zlu je bežná. No hrdinstvo má v sebe čosi filozofické. Hrdina svojim konaním akoby hľadal odpoveď na večné „prečo?“, ktoré prekračuje rámec bežného, obhajuje vyššie záujmy či presvedčenie a tie zostávajú bez ohľadu na okolnosti neohrozené. A práve *preto* naša kultúra dnes tak zúfalo potrebuje hrdinov – nie preto, že svet je nevyhnutne horší ako predtým, ale preto, že sme si prestali klásť tú jednoduchú otázku „prečo?“, ktorá motivovala predchádzajúce generácie.

My ako predstavitelia súčasnej kultúry nepotrebujeme mier či prosperitu, alebo nový dizajn strechy svojho elektromobilu. To všetko už máme. Tá naša kultúra potrebuje niečo oveľa chúlостivejšie. Tá naša kultúra a my, ktorí ju tvoríme, potrebujeme predovšetkým nádej.

Ani roky strávené v bezprostrednej blízkosti vojnových hrôz, mučenia, smrti či genocídy nepripravili Pileckého o nádej. Hoci prišiel o vlasť, rodinu, priateľov a takmer o vlastný život, nádej nikdy nestratil. Ani počas povojnového obdobia, kedy jeho krajinu z diaľky ovládala tvrdá sovietska ruka, nikdy neprestal dúfať v slobodné a nezávislé Poľsko. Stále mal nádej, že jeho deti budú žiť pokojným a šťastným životom. Stále mal nádej, že ešte dostane príležitosť zachrániť pár životov, pomôcť pár cudzím ľuďom.

Po vojne sa Pilecki vrátil do Varšavy, kde pokračoval vo výzvednej činnosti, tentoraz proti komunistickej strane, ktorá sa tu dostala k moci.

Bol to opäť on, kto ako prvý upozornil Západ na to, že zlo ešte v jeho krajine nebolo porazené a že teraz má podobu sovietskych agentov, ktorí sa infiltrovali do poľskej vlády a zmanipulovali voľby. Ako prvý tiež zdokumentoval hrôzy páchané Sovietmi na východe jeho krajiny počas 2. svetovej vojny.

Tentoraz ho však odhalili. Vďaka tajnému varovaniu, že sa naňho chystá zatykač, mal ešte príležitosť ujsť do Talianska. No Pilecki to odmietol, radšej zostane a zomrie ako Poliak, než aby utekal a žil životom človeka, ktorý by mu bol úplne cudzí. V tých časoch mu nádej dávala už iba predstava slobodného a nezávislého Poľska. Bez nej nebol ničím.

A tak sa jeho nádej stala aj jeho záhubou. Komunisti ho chytili v roku 1947 a nezaobchádzali s ním v rukavičkách. Takmer rok ho mučili a to tak kruto a vytrvalo, že svojej žene povedal, že „Auschwitz bol v porovnaní s tým maličkosť“.

Napriek tomu so svojimi vyšetrovateľmi nikdy nespolupracoval.

Komunistom napokon došlo, že z neho žiadne informácie nedostanú, a tak sa rozhodli z neho urobiť odstrašujúci príklad. V roku 1948 usporiadali monster proces, v ktorom Pileckého súdili za všetko možné – od falšovania dokumentov a porušovania zákazu vychádzania až po účasť na špionáži a vlastizrade. O mesiac neskôr ho uznali vinným a odsúdili na smrť. V posledný deň procesu dali Pileckému možnosť prehovoriť. Vyhlásil, že vždy slúžil Poľsku a jeho ľuďom, že nikdy nikomu neublížil ani nezradil žiadneho občana Poľska a že nič zo svojich činov neľutuje. Svoje vystúpenie zakončil slovami: „Vždy som sa snažil žiť tak, aby som v hodinu svojej smrti cítil skôr radosť ako strach.“

A ak toto nie je tá najviac hardcore vec, o akej ste kedy počuli, tak si šľahnem trochu z toho, na čom práve fičíte.

Ako vám môžem pomôcť?

Ak by som pracoval v Starbuckse, namiesto mien by som ľuďom na pohár s kávou písal toto:

„Jedného dňa vy aj všetci, ktorých máte radi, zomriete. A s výnimkou celkom malej skupiny ľudí a aj to len na veľmi obmedzený

čas, nikomu nezáleží na tom, čo vravíte alebo robíte. To je tá nepohodlná životná pravda. A všetko, na čo myslíte alebo čo konáte, je vlastne len veľmi prácný spôsob, ako sa tejto pravde vyhnúť. My všetci sme len bezvýznamný kozmický prach, čo si bezcieľne poletuje na malilinkej modrej škrvne vo vesmíre. Naša dôležitosť je iba výplodom našej vlastnej fantázie. Zmysel svojho života sme si vymysleli sami – v skutočnosti sme jedno veľké nič.

Vychutnajte si svoju skurvenú kávu!“

Muselo by to byť, samozrejme, napísané veľmi malými písmenami. A chvíľu by to aj trvalo. No a najmä ráno by bola v kaviarni pekná tlačernica. Nie je to úplne najlepší nápad, ako vylepšiť zákaznícky servis. Toto je pravdepodobne len jeden z dôvodov, prečo som prakticky nezamestnateľný.

Ale teraz vážne – ako by ste s čistým svedomím niekomu zaželeli príjemný deň, hoci viete, že všetky jeho myšlienky a dôvody konania vychádzajú len z nekonečnej potreby vyhnúť sa prirodzenej bezvýznamnosti ľudskej existencie?

Pretože vo svojej nekonečnosti priestoru a času je vesmíru skutočne ukradnuté, či sa operácia bedrového kĺbu vašej mamičky podarila alebo či sa vaše decká dostali na vysokú, prípadne či vás šéf totálne zvozí za tú debilnú tabuľku. Je jedno, či prezidentské voľby vyhrajú demokrati alebo republikáni. A totálne žiadne následky nemá ani to, či nejakú celebritku načapú šnupať kokaín a pritom horúčkovito masturbovať na letiskovej toalete (opäť). Nezáleží na tom, či pralesy ľahnú popolom a ľadovce sa roztopia alebo či sa zdvihne hladina oceánov a vzduch sa začne variť a nás pošle do večných lovísk inteligentnejšia mimozemská civilizácia.

To *vám* na tom záleží.

Vám na tom záleží a to je dôvod, prečo zúfalo presviedčate samých seba, že všetky tie veci majú nejaký vyšší kozmický význam.

Vám na tom záleží, pretože kdesi hlboko vo vnútri potrebujete mať ten pocit dôležitosti, ktorý vám pomáha zatvárať oči pred nepohodlnou pravdou, nemyslieť na neuchopiteľnosť vlastnej existencie a nenechať sa

zadusiť ťarchou vlastnej materiálnej nedôležitosti. Tento vyfantazirovaný zmysel pre dôležitosť potom premietate – rovnako ako ja a všetci ostatní – do okolitého sveta, pretože vám to dáva nádej.

Je na tento rozhovor príliš zavčasu? Nech sa páči, dajte si ďalšiu kávu. Že ste to vy, nakreslil som vám na spenené mlieko smajlíka! Zlatý, však? Počkám, pokojne si ho hodte na Instagram.

Okej, takže kde sme skončili? Aha! Neuchopiteľnosť vlastnej existencie – správne. Teraz sa vám možno preháňa hlavou: „Počuj, Mark, ale ja skutočne verím, že všetci sme tu z nejakého dôvodu, nič nie je náhoda a na každom záleží, pretože každá jedna ľudská interakcia niekoho ovplyvní, no a ak by sme tým mali pomôcť hoci len jednému človeku, to predsa za to stojí, no nie?“

No ja vás fakt žeriem, ste úplné zlatíčka!

Vidíte, to z vás hovorí tá vaša nádej. Presne to je tá historka vyfabulovaná vašim mozgom, aby bol dôvod vstať ráno z postele: na niečom predsa musí záležať, lebo ak nie, načo potom ďalej žiť? A istá forma prvoplánového altruizmu alebo príležitosti zmierniť trápenie je vítaným prístavom, kam náš mozog zakotví vždy, keď potrebujeme cítiť zmysluplnosť vlastného konania.

Nádej je pre naše vedomie otázka prežitia – tak ako voda pre rybu. Nádej je pohonnou hmotou nášho mentálneho motora. Je maslom na našom chlebe. A mnohými ďalším vecami, ktoré sa dajú vyjadriť podobne krásnymi metaforami. Bez nádeje sa celý náš mentálny aparát rozpadne ako domček z karát alebo zomrie na podvýživu. Ak prestaneme veriť, že zajtra bude lepšie ako dnes, že náš život sa v nejakom zmysle posunie dopredu, naša duša umiera. Veď napokon, ak neexistuje nádej, že sa veci vôbec niekedy zmenia k lepšiemu, načo žiť, načo čo i len pohnúť prstom?

Mnohým ľuďom nedochádza toto: opakom šťastia nie sú hnev či smútok.¹ Ak ste nahnevaní či smutní, znamená to, že vám ešte stále na niečom záleží. Znamená to, že je ešte stále pre vás niečo dôležité. Znamená to, že ešte stále máte nádej.²

Nie. Opakom šťastia je beznádej, ponurý nekonečný horizont rezignácie a nezájmu.³ Je to presvedčenie, že všetko je skurvené, tak prečo sa do niečoho vôbec púšťať?

Beznádej je chladným a bezútešným nihilizmom, pocitom, že všetko je zbytočné, takže seriem na to a pokojne vlezím do stohu so zápalkami alebo sa vyspím so šéfovou ženou, prípadne vystriemam polovicu školy. Je tou nepohodlnou pravdou, otravným doznáním, že tvárou v tvár nekonečnosti sa počet prvkov v množine toho, čo by stálo za záujem, blíži k nule.

Beznádej je príčinou úzkosti, duševných ochorení a depresie. Je zdrojom všetkej mizérie a dôvodom všetkých závislostí. A vôbec nepreháňam, keď vám to hovorím.⁴ Chronická úzkosť je prejavom krízy nádeje. Je to strach z neúspešnej budúcnosti. Depresia je zas prejavom krízy nádeje. Je to predstava budúcnosti bez zmyslu. Dezilúzia, závislosť, posadnutosť – to všetko sú zúfalé a nutkavé pokusy nášho mozgu vykresáť si nejakú nádej, pekne postupne, jeden neurotický tik či neovládateľná potreba za druhou.⁵

Predchádzanie beznádeji, inými slovami, vykresávanie nádeje, sa tým pádom stáva mozgovou aktivitou prvoradého záujmu. Všetok význam, čokoľvek, čomu veríme vo vzťahu k sebe samým alebo k okolitému svetu, sa vytvára v mene zachovania nádeje. Aj preto je nádej jediná vec, pre ktorú sme všetci ochotní dobrovoľne obetovať život. Nádej považujeme za niečo, čo nás prekračuje. Keď ju nemáme, sme ochotní uveriť, že nie sme ničím.

Keď som bol na vysokej, zomrel mi starý otec. Nasledujúcich niekoľko rokov som pociťoval veľmi intenzívnu potrebu žiť tak, aby mohol byť na mňa starý otec hrdý. Bol som vnútorne presvedčený, že je to rozumné a vlastne prirodzené, no nebolo to tak. V skutočnosti to nedávalo žiadny logický zmysel. So starým otcom sme si neboli blízki. Nikdy sme si nevoľali. Ani sme si nepísali listy. Dokonca som ho posledných asi päť rokov pred jeho smrťou ani nevidel.

A vôbec, veď bol mŕtvy. Mohlo moje rozhodnutie „žiť tak, aby mohol byť na mňa hrdý“ vôbec niečo zmeniť?

Jeho smrť mi pomohla oprášiť starú známu nepohodlnú pravdu. A tak sa môj mozog zapol na plné obrátky, aby mi pomohol z danej situácie vyťažiť nejakú nádej, ktorá by ma posilnila a potlačila tendenciu k nihilizmu. Výsledkom práce môjho mozgu bolo rozhodnutie, že keďže

môj starý otec už viac nemôže mať vlastné nádeje či ambície, je dôležité uctiť si ho tak, že ich prevezmem zaňho. Tak sa zrodila moja viera jednoduhkovej veľkosti, to bola moja mini verzia náboženstva zmysluplnosti.

Predstavte si, ono to fungovalo! Na krátku chvíľu dodala jeho smrť inak banálnym a prázdnyim zážitkom punc dôležitosti a významu. A to ma naplňalo nádejou. Možno ste to cítili podobne, keď vám zomrel niekto blízky. Stáva sa to často. Nahovoríte si, že budete žiť tak, aby mohol byť ten človek na vás hrdý. Poviete si, že *svoj* život využijete na to, aby ste oslávili ten *jeho*. Budete presvedčení, že konáte dôležitú a správnu vec.

A práve tá „správna vec“ je slamka, ktorej sa chytáme vo chvíľach existenčného teroru. Chodil som ulicami a predstavoval si, že ma starý otec sleduje ako nejaký naozaj otravný duch, čo vám stále pozerá cez rameno. Tento pán, ktorého som vlastne takmer nepoznal, sa po smrti začal z nejakého dôvodu náhle zaujímať o výsledky mojej skúšky z matematiky. Bolo to totálne iracionálne.

Naše vedomie si vytvára naratívy podobné tomu môjmu vždy, keď sa ocitneme v nejakom nebezpečenstve. Sú to naše vlastné konštrukty o tom, ako bolo pred tým a ako bude potom. A musíme ich za každú cenu udržiavať „nažive“, aj keď idú proti zdravému rozumu či nám dokonca škodia, pretože sú jediným stabilizačným a ochranným prostriedkom proti invázii nepohodlnej pravdy.

Spomínané konštrukty o nádeji dávajú potom nášmu životu zmysel. Nielenže naznačujú, že budúcnosť niečo dobré sľubuje, ony nás presviedčajú, že je dokonca možné za tým ísť a dosiahnuť to. Keď ľudia melú dokola čosi o potrebe nájsť „zmysel života“, v skutočnosti tým myslia to, že už nevedia s istotou povedať, na čom záleží, čo stojí za to, aby tomu venovali svoj vzácny čas vymedzený na tomto svete⁶ – inými slovami, v čo majú vlastne dúfať. Nedokážu viac rozoznať, čo je v ich živote to „pred“ a čo by malo byť to „potom“.

To je tá najťažšia úloha: definícia vlastného „pred“ a „potom“. Komplikované je to aj preto, že si nevieme nijako overiť, či sme trafili správne. Pre niektorých ľudí je to dobrý dôvod oddať sa náboženstvu, lebo to počíta s týmto stavom večnej nevedomosti a ako riešenie ponúka vieru. Pravdepodobne to čiastočne vysvetľuje aj fakt, že nábožensky

založení ľudia páchajú oveľa menej samovrážd ako neveriaci ľudia – ich presvedčenie a praktické prejavy viery ich chránia pred nepohodlnou pravdou.⁷

Nie všetky naratívy o nádeji musia mať nevyhnutne náboženský charakter. Vlastne môžu byť založené na čomkoľvek. Táto kniha je *mojím* malým zdrojom nádeje. Dáva môjmu životu zmysel, dodáva mu význam. A naratív, ktorý som si na tejto nádeji vystaval, mi vraví, že táto kniha môže niekomu pomôcť, že môže o málo zlepšiť život mne aj svetu naokolo.

Môžem si tým byť istý? Nie. No je to môj malý príbeh o tom, čo bolo „pred“ a čo bude „potom“, a chcem sa ho držať. Pomáha mi ráno vstať z postele a tešiť sa zo života. A to nie je iba fajn vec, je to tá *jediná* vec, čo potrebujem.

Niektorí ľudia svoj príbeh o „pred“ a „potom“ postavlia na správnej výchove svojich detí. Iní zas na ochrane životného prostredia. A ďalší na tento účel zarábajú prachy a kupujú si jachty ako prasa. Sú však aj takí, ktorým stačí lepší švih na golfovom ihrisku.

Bez toho, aby sme si to uvedomovali, si všetci vyberáme tie svoje naratívy, ktorým z toho či onoho dôvodu podľahneme. Nezáleží na tom, či sa k nádeji dostanete cestou náboženského presvedčenia alebo vedecky overenej teórie, či intuície, prípadne dobre zdôvodneným argumentom – všetky tieto cesty vedú k rovnakému cieľu: máte vieru, že: a) existuje potenciál pre rast, zlepšenie či spásu v budúcnosti; b) existujú spôsoby, ako to dosiahnuť. To je celé. Deň za dňom, rok za rokom sa naše životy skladajú z nekonečného radu prelínajúcich sa naratívov o nádeji. Sú pomyselnou psychologickou mrkvou na konci palice.

Ak vám to všetko znie strašne nihilisticky, prosím, nechápte ma zle. Táto kniha rozhodne nie je obhajobou nihilizmu. V skutočnosti je útokom na nihilizmus – na ten, čo si nosíme v sebe, aj na nihilizmus, ktorý sa evidentne vzmäha v súčasnom svete.⁸ No ak sa chcete proti nihilizmu úspešne vymedziť, musíte začať práve pri ňom. Musíte začať s nepohodlnou pravdou. Odtiaľ zas postupne budovať presvedčivú obhajobu nádeje. A nie hocijakej nádeje, ale udržateľnej a zmierlivej nádeje. Takej, ktorá nás spája a nerozdeľuje. Nádeje, ktorá je robustná a mocná, hoci

neopúšťa medze zdravého rozumu a reality. Nádeje, ktorá nás bude sprevádzať až do konca našich dní a naplní nás vďačnosťou a spokojnosťou.

Nie je to práve ľahká úloha (celkom evidentne). A v 21. storočí možno ešte ťažšia ako inokedy. Svet je v zajatí nihilizmu a naň naviazanej túžby po uspokojovaní vlastných túžob. Chceme moc, len aby sme boli mocní. Chceme úspech, len aby sme boli úspešní. Chceme slasť, len aby sme sa cítili slasťne. V nihilizme márne hľadáme to veľké „prečo?“. Neponúka žiadnu vyššiu pravdu ani cieľ. Ide iba o to, aby sme sa „cítili dobre“. A ako si ukážeme, práve to je príčinou, že všetko vyzerá také stratené.

Paradox pokroku

Žijeme v zaujímavých časoch a to v tom zmysle, že hoci sa po materiálnej stránke máme lepšie ako kedykoľvek predtým, všetci sa ideme zblázniť z predstavy, že náš svet je jedna obrovská záchodová misa, v ktorej čochvíľa spláchnu. Po celom bohatom rozvinutom svete sa šíri iracionálny pocit beznádeje. Ide o paradox pokroku – čím lepšie sa nám darí, tým úzkostnejšie a beznádejnejšie sa všetci cítíme.⁹

Za posledné roky sa na scéne objavili spisovatelia ako Steven Pinker a Han Rosling, ktorí argumentujú, že náš pesimizmus nie je na mieste, že žijeme v najlepšom svete v jeho doterajšej histórii a je veľmi pravdepodobné, že tento trend bude pokračovať aj v budúcnosti.¹⁰ Obaja spomínaní autori naplnili obsiahle knihy mnohými tabuľkami a grafmi, v ktorých sa osi začínajú v jednom rohu a vždy nejakým spôsobom skončia v opačnom.¹¹ Obaja veľmi podrobne vysvetľujú skreslené pohľady a dohady, ktoré sú príčinou nášho presvedčenia, že stav vecí je oveľa horší ako v skutočnosti. Argumentujú, že náš svet sa od počiatku modernej éry neprerušene mení k lepšiemu. Ľudia sú vzdelanejší a gramotnejší ako kedykoľvek predtým.¹² Množstvo násilia už celé desaťročia, možno dokonca storočia, klesá.¹³ Rasizmus, sexizmus, diskriminácia a násilie voči ženám sú na historicky najnižšej úrovni.¹⁴ Máme viac práv ako inokedy.¹⁵ Polovica planéty má prístup k internetu.¹⁶ Extrémna chudoba je v celosvetovom meradle na najnižšom bode v doterajšej histórii merania.¹⁷ Vojny majú lokálnejší charakter a sú menej časté ako v ktoromkoľvek inom momente v minulosti.¹⁸ Zomiera menej detí a ľudia sa dožívajú vyššieho veku.¹⁹

Svet je bohatší ako kedysi.²⁰ Podarilo sa nám nájsť lieky na pár chorôb a podobne.²¹

A majú pravdu. Je dôležité, aby sme si tieto fakty uvedomili. No pri čítaní týchto kníh sa zároveň neviete zbaviť pocitu, že je to podobné, ako počúvať strýka Larryho dokola sa sťažovať na to, ako ťažko sa žilo, keď bol vo vašom veku. Lebo hoci má pravdu, vaše *vlastné* problémy sa vďaka tomu nejavia o nič menšie.

Pravda je taká, že napriek všetkým dobrým správam je tu druhá stránka mince a niekoľko zarážajúcich štatistických údajov: v Spojených štátoch je výskyt symptómov depresie u mládeže najvyšší za ostatných osemdesiat rokov a u dospelých za ostatných dvadsať rokov.²² Depresiou trpí viac ľudí a zároveň sa prejavuje v skoršom veku s každou novou generáciou.²³ Od roku 1985 sa znižuje vnímanie životnej spokojnosti u mužov aj žien.²⁴ Čiastočne za to môže úroveň stresu, ktorá počas ostatných tridsať rokov kontinuálne stúpa.²⁵ Počet úmrtí spôsobených predávkovaním nedávno dosiahol smutné historické maximum a celé Spojené štáty a Kanadu postihla jedna veľká opiátová kríza.²⁶ Medzi obyvateľmi USA sa zintenzívňujú pocity osamelosti a spoločenskej izolácie. Takmer polovica Američanov dnes samých seba považuje za izolovaných, odsunutých na okraj záujmu a osamelých.²⁷ Dôvera v rámci spoločnosti taktiež klesá, dokonca veľmi rýchlym tempom, a oveľa menej ľudí dnes dôveruje svojej vláde, médiám či jeden druhému.²⁸ Keď sa v osemdesiatych rokoch minulého storočia vedci pýtali účastníkov prieskumu, s koľkými ľuďmi sa v priebehu predchádzajúcich šiestich mesiacov radili pri dôležitých životných rozhodnutiach, najčastejšie odpovedali, že s troma. V roku 2006 najbežnejšia odpoveď znela „s nikým“.²⁹

Okrem toho máme totálne dogabané životné prostredie. Psychopati majú prístup k nukleárnym zbraňam, prípadne sú len krôčik od ich získania. Po celom svete sa zdvíha vlna extrémizmu vo všetkých možných podobách, na ľavej aj pravej strane spektra, medzi náboženskými aj sekulárnymi fanatikmi. Konšpirační teoretici, členovia občianskych milícií, survivalisti a prepperi (rozumej tí, čo sa pripravujú na armagedon) predstavujú súčasné subkultúry, ktorých popularita ich pomaly, ale iste posúva čoraz bližšie k mainstreamu.